

ונשבעות לה' צבאות עיר ההרס יאמר לאחת. ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה לה' (ישעיהו יט, יח – יט) – שנדרו בני מלכים אלה לעבוד את ה' (ונשבעות לה' צבאות), ולא אלהים אחרים. הלכו בני מלכים אלה לאלכסנדריה של מצרים, ובנו שם מזבח, והעלו עליו לשם שמים – שכן נאמר: "ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים".

א כיון שהזכר פסוק זה שבישעיה, דנים בו עור. על הנאמר בו "עיר ההרס יאמר לאחת", שאלים: מאי לאחת? ומשיבים: כדרך שהיה מתרגם ומפרש רב יוסף את הכתוב הזה: "עיר ההרס" – קרתא [העיר] בית שמש שעתידי למיחרב [להיחרב], "יאמר לאחת" – איתאמר [נאמר] שהיא חדא מנהון [אחת מהן]. מחמש הערים בארץ מצרים, שראשיתן נדרו שלא לעבוד לעבודה זרה. ומסבירים: ממאי [ממה], מנין? אנו יודעים שהלשון "עיר ההרס" – לישנא דשימשא [לשון של שמש] היא? דכתיב [שכן נאמר] בשמש: "האומר לחרס ולא יזרח" (איוב ט, ז). משמע שחרס הוא השמש וזיקת שמות יש בין "חרס" ל"הרס".

ב מתוך שנידונו עניינם של החיים בארץ מצרים, מביאים עור בעניינם של ישראל החיים בתפוצות הגולה השונות. נאמר בכנאות ישעיה על שיבת תפוצות ישראל: "...ממזרח אביא זרעך ומערב אקבצך. אומר לצפון תני ולתימן אל תקלאי הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ" (ישעיהו מג ה–ו). ומפרשים: "הביאי בני מרחוק" – אומר רב הונא: אלו גלויות של בבל שדעתן מיושבת עליהן לעסוק בתורה ובמצוות, ככניסם "ובנותי מקצה הארץ" – אלו גלויות של שאר ארצות, שאין דעתן מיושבת עליהן, ככנות.

ג ועוד בעניינין של גלויות ישראל אומר ר' אבא בר רב יצחק, אומר ר' חסדא, ואמרי לה [ויש האומרים] אותה אימרה] שאמר זאת רב יהודה, אומר רב: כל הגוים הדרים במרחב המשתרע מצור שבצידו הצפון מזרח של הים התיכון, ועד קרטיגני שבצידו הדרום מערבי של הים התיכון, הריהם מכירין את ישראל ואת אביהם שבשמים. ואילו כל הגוים הדרים במרחב שמצור מערב, ומקרטגיני כלפי מזרח (ראה מפה) – אין מכירין את ישראל ולא את אביהן שבשמים. איתבייה [הקשה לו] רב חייא לרב: והלא נאמר "ממזרח שמש ועד מבוא גול שמי מוגש למי ומנחה טהורה" (מלאכי א, יא), הרי שמש ששם ה' ידוע בכל מקום ואף במערב לצור וממזרח לקרטיגני! אלא ליה [לו] רב בתמיהה: האם החכם הגדול שימי את [אתה] הוא זה השואל שאלה שכיוו? אין כוונת הכתוב לומר שכל אלה מכירים את ה' ועובדים לו, שהרי עובדים הם לאלילים, אלא דקרו ליה אלהא דאלהא [שהם קוראים לו]. לקדוש ברוך הוא, אלהי האלהים. עור נאמר בפסוק שהובא למעלה "ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי", ותוהים: וכי כפשוטו של מקרא שיהא מותר להקריב קרבנות בכל מקום סלקא דעתך [עולה על דעתך] לומר? אומר ר' שמואל בר נחמני, אומר ר' יונתן: אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל מקום, שמעלה אני עליהן כאילו בעיסקים זה הם מקטירין קרבן ומגישין לשמי. ועוד: מה שנאמר בכתוב הזה "ומנחה טהורה" – זה הלומד תורה בטהרה, כיצד? זה הנושא אשה ואחר כך לומד תורה, שאינו מוטרי מהרהורי עבירה.

ד וכדומה לדרשה שנאמרה למעלה בשבחם של תלמידי חכמים העוסקים בתורה שנחשבים הם כמקריבים קרבנות לפני ה', מביאים עור בענין זה. נאמר "שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות ומברכים את ה', וכי איוו עבודה יש בלילות בבית המקדש? אומר ר' יוחנן: אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה, שמעלה עליהן הכתוב כאילו באותה שעה הריהם עסוקים בעבודה בבית המקדש.

ו ועוד נדרש כיוצא בזה. נאמר בדברי שלמה לחירם מלך צור: "הנה אני בונה בית לשם ה' אלהי להקדיש לו להקטיר לפניו קטורת סמים ומערכת תמיד ועולות לבוקר ולערב לשבתות ולחודשים ולמועדי ה' אלהינו לעולם זאת על ישראל" (דברי הימים ב ב, ג). ודבריו שאמר שבמקדש שיבנה יוקרבו כל אלה לעולם צריכים הסבר, שהרי חרב המקדש ושוב אין קרבנות! אומר רב גידל, אומר רב: כיונת דברי שזה המזבח הריהו בנוי וקיים לעולם בשמים, אף שחרב בית המקדש בארץ, ומיכאל

מסורת הש"ס
 א. (הביטוי) ברכת כחא, פסחים סחא, יומא לבב, ע"ב, מו"ק כו,א, נדרים לחא, נזיר גא, קדושין יגא, ע"ב, ב"ק ג"ב, ע"ז מדא, ילק"ש נ"ד ק"ג, פ"ג, תכא, תק"ט, תקסו.
 ב. ילק"ש נ"ד תנב.
 ג. ילק"ש נ"ד שם. ע"ן שם תקפו.
 ד. מנחות ט"א, בכורות מג"ב, נדה כ"ד, ילק"ש תורה ס"ט, ש"ב, תנצא. ילק"ש נ"ד תנב.
 ה. יומא ע"ב, קדושין כ"ב, ילק"ש נ"ד תקפו. תרעה. ע"ן תוספתא בכורות פ"ו י.
 ו. מדרש תהלים קל"א. ילק"ש נ"ד תנפג.
 ז. מדרש תהלים שם. ילק"ש נ"ד שם.

גרסות

ונשבעות לה' צבאות ובש"י חסרות מלים אלה.
עיר ההרס יאמר לאחת מאי יש בכתי"י: **מאי**.
ההרס בכתי"י: החרס.
קרתא דבית שמש בכתי"י: **קריית בית שמשא**.
איתאמר בכתי"י: **איתמר** וש בכתי"י: **יתאמר**.
לישנא דשימשא היא בכתי"י: **לישנא דשימשא**.
הונא בכתי"י: **כהנא**.
של בבל בכתי"י: **שבבל**.
של שאר בכתי"י: **שבשאר** ויש בכתי"י: **שבבל**.
רבי אבא בר רב יצחק אומר רב חסדא בכתי"י: רבה בר יצחק אומר רב ויש בכתי"י: א"ר חסדא אומר רב.
אין מכירין את ישראל יש בכתי"י: אין מכירין לא את ישראל.
ממזרח בכתי"י: **כי ממזרח**.
ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה אומר בכתי"י: אומר.
אלהא דאלהא בכתי"י: **אלהא דאלהי**.
אמר רבי יונתן יש כתי"י שאין בהם מלים אלה.
בתורה בכל מקום בכתי"י: **בתורה**.
ומגישין לשמי ומנחה טהורה זה בכתי"י: **ומגישין לפני מנחה טהורה א"ר נחוניא זה**.
נושא אשה בכתי"י: **לוקח אשה**.
העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהן הכתוב כאילו עסוקים בכתי"י: **הלומדין תורה בלילה מעלה אני עליהן כאילו עוסקין**.
זה מזבח בכתי"י: **מזבח**.

היקולם

בית שמש
 בית שמש היא העיר המוכרת בשמה "און" (והידועה כמו כן בשמה היווני הליופוליס, שמשמעה: עיר השמש), השוכנת במבואותיה הצפוניים מרחיקים על העיר קהיר, בימנו). בעיר זו עמד מקדש לאל השמש רע, והיא שימשה כמקום מרכזי לעבודתו (והכתוב העובדים במקדש זה נקראו "יכהני און", ראה בראשית מא, מה). והריחיק נקראת במקרא גם בשמה זה "בית שמש" (יזריה מג, יג).
 כדבר הנאמר בכנאות ישעיה, שעתידיה עיר זו ליהרס (ועל כך גם נקראת היא "עיר ההרס", על שם הריסתה, מלבד זיקת השמות "הרס" ו"חרס" במובן של שמש), מתואר אף על ידי יוסף בן מתתיהו המספר על חורבנה על ידי הרומאים "יעד כי לא נותר ממנה ולו גם סימיו".

צור
 העיר צור, השוכנת לחוף הים התיכון בצידו המזרחי, כ-23 ק"מ צפונית לעיר עכו, וכ-20 ק"מ דרומית לצידון, הייתה מימי קדומים עיר מסחרית חשובה ביותר. במקרא היא נזכרת לרוב כעיר מסחרית, המשמשת כמרכז מסחרי-ימי לארצות רבות השוכנות לחופי הים התיכון.

קרטיגני
 היא העיר קרתגו, השוכנת מצפון מערב לעיר טוניס. מייסדי העיר הראשונים היו פניקים, שהיגרו מצור ונחצו, והקימו את מושבתם במקום זה, כבסיס מסחרי. לימים הפכה קרתגו למעצמה ימית החולשת על חופי צפון אפריקה. הרומאים אשר כבשו את קרתגו בשנת 146 לפנה"ס הכללת הרסה עד יסוד, ועל שרידיה הוקמה עיר חדשה על ידי יוליוס קיסר, שלימים הפכה לעיר גדולה ביותר (עד שאמרו שהיא הגדולה בערים, לאחר העיר רומא).
 "מצור ועד קרטיגני" הריהו אפוא ביטוי מתייחס לכל מקומות היישוב שעל הציר המסחרי שהוביל מצור לקרתגו. על פני הציר הזה הוקמו קהילות יהודיות, שבניהן השתתפו בצורות שונות בסחר הבינלאומי.

ונשבעות לה' צבאות עיר ההרס יאמר לאחת. ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה לה' (ישעיהו יט, יח – יט) – שנדרו בני מלכים אלה לעבוד את ה' (ונשבעות לה' צבאות), ולא אלהים אחרים. הלכו בני מלכים אלה לאלכסנדריה של מצרים, ובנו שם מזבח, והעלו עליו לשם שמים – שכן נאמר: "ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים".

א כיון שהזכר פסוק זה שבישעיה, דנים בו עור. על הנאמר בו "עיר ההרס יאמר לאחת", שאלים: מאי לאחת? ומשיבים: כדרך שהיה מתרגם ומפרש רב יוסף את הכתוב הזה: "עיר ההרס" – קרתא [העיר] בית שמש שעתידי למיחרב [להיחרב], "יאמר לאחת" – איתאמר [נאמר] שהיא חדא מנהון [אחת מהן]. מחמש הערים בארץ מצרים, שראשיתן נדרו שלא לעבוד לעבודה זרה. ומסבירים: ממאי [ממה], מנין? אנו יודעים שהלשון "עיר ההרס" – לישנא דשימשא [לשון של שמש] היא? דכתיב [שכן נאמר] בשמש: "האומר לחרס ולא יזרח" (איוב ט, ז). משמע שחרס הוא השמש וזיקת שמות יש בין "חרס" ל"הרס".

ב מתוך שנידונו עניינם של החיים בארץ מצרים, מביאים עור בעניינם של ישראל החיים בתפוצות הגולה השונות. נאמר בכנאות ישעיה על שיבת תפוצות ישראל: "...ממזרח אביא זרעך ומערב אקבצך. אומר לצפון תני ולתימן אל תקלאי הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ" (ישעיהו מג ה–ו). ומפרשים: "הביאי בני מרחוק" – אומר רב הונא: אלו גלויות של בבל שדעתן מיושבת עליהן לעסוק בתורה ובמצוות, ככניסם "ובנותי מקצה הארץ" – אלו גלויות של שאר ארצות, שאין דעתן מיושבת עליהן, ככנות.

ג ועוד בעניינין של גלויות ישראל אומר ר' אבא בר רב יצחק, אומר ר' חסדא, ואמרי לה [ויש האומרים] אותה אימרה] שאמר זאת רב יהודה, אומר רב: כל הגוים הדרים במרחב המשתרע מצור שבצידו הצפון מזרח של הים התיכון, ועד קרטיגני שבצידו הדרום מערבי של הים התיכון, הריהם מכירין את ישראל ואת אביהם שבשמים. ואילו כל הגוים הדרים במרחב שמצור מערב, ומקרטגיני כלפי מזרח (ראה מפה) – אין מכירין את ישראל ולא את אביהן שבשמים. איתבייה [הקשה לו] רב חייא לרב: והלא נאמר "ממזרח שמש ועד מבוא גול שמי מוגש למי ומנחה טהורה" (מלאכי א, יא), הרי שמש ששם ה' ידוע בכל מקום ואף במערב לצור וממזרח לקרטיגני! אלא ליה [לו] רב בתמיהה: האם החכם הגדול שימי את [אתה] הוא זה השואל שאלה שכיוו? אין כוונת הכתוב לומר שכל אלה מכירים את ה' ועובדים לו, שהרי עובדים הם לאלילים, אלא דקרו ליה אלהא דאלהא [שהם קוראים לו]. לקדוש ברוך הוא, אלהי האלהים. עור נאמר בפסוק שהובא למעלה "ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי", ותוהים: וכי כפשוטו של מקרא שיהא מותר להקריב קרבנות בכל מקום סלקא דעתך [עולה על דעתך] לומר? אומר ר' שמואל בר נחמני, אומר ר' יונתן: אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל מקום, שמעלה אני עליהן כאילו בעיסקים זה הם מקטירין קרבן ומגישין לשמי. ועוד: מה שנאמר בכתוב הזה "ומנחה טהורה" – זה הלומד תורה בטהרה, כיצד? זה הנושא אשה ואחר כך לומד תורה, שאינו מוטרי מהרהורי עבירה.

ד וכדומה לדרשה שנאמרה למעלה בשבחם של תלמידי חכמים העוסקים בתורה שנחשבים הם כמקריבים קרבנות לפני ה', מביאים עור בענין זה. נאמר "שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות ומברכים את ה', וכי איוו עבודה יש בלילות בבית המקדש? אומר ר' יוחנן: אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה, שמעלה עליהן הכתוב כאילו באותה שעה הריהם עסוקים בעבודה בבית המקדש.

ו ועוד נדרש כיוצא בזה. נאמר בדברי שלמה לחירם מלך צור: "הנה אני בונה בית לשם ה' אלהי להקדיש לו להקטיר לפניו קטורת סמים ומערכת תמיד ועולות לבוקר ולערב לשבתות ולחודשים ולמועדי ה' אלהינו לעולם זאת על ישראל" (דברי הימים ב ב, ג). ודבריו שאמר שבמקדש שיבנה יוקרבו כל אלה לעולם צריכים הסבר, שהרי חרב המקדש ושוב אין קרבנות! אומר רב גידל, אומר רב: כיונת דברי שזה המזבח הריהו בנוי וקיים לעולם בשמים, אף שחרב בית המקדש בארץ, ומיכאל

ונשבעות לה' צבאות. הִלְכוּ לְאֶלְפִסְנְדְרִיָא שֶׁל מִצְרַיִם, וַיְבָנוּ מִזְבֵּחַ, וְהִעֲלוּ עָלָיו לֶשֶׁם שָׁמַיִם. שְׁנֹאָמַר: "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מִזְבֵּחַ לַה' בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם".

א עֵיר הֶהָרֵס יֹאמֵר לְאַחַת". מַאי "עֵיר הֶהָרֵס יֹאמֵר לְאַחַת"? – כְּדָמְתָרְגָם רַב יוֹסֵף: קִרְתָּא דְבֵית שֶׁמֶשׁ דְּעֵתִיד לְמִיחָרְב, אֵיתְאָמַר דְּהִיא חֲדָא מְנַהוֹן. וּמַמְאִי דְ"עֵיר הֶהָרֵס" לִישְׁנָא דְשִׁמְשָׁא הִיא? – דְכָתִיב: "הָאוֹמֵר לְחָרֵס וְלֹא יִזְרַח".

ב "הִבְיָאִי בְנֵי מִרְחוֹק וּבְנוֹתֵי מִקְצֵה הָאָרֶץ", "הִבְיָאִי בְנֵי מִרְחוֹק" – אָמַר רַב הוֹנָא: אֵלוּ גְלִיּוֹת שֶׁל בָּבֶל, שֶׁדְּעָתָן מְיוֹשְׁבֶת עֲלֵיהֶן כְּבָנִים. "וּבְנוֹתֵי מִקְצֵה הָאָרֶץ" – אֵלוּ גְלִיּוֹת שֶׁל שְׂאֵר אַרְצוֹת, שְׁאִין דְּעָתָן מְיוֹשְׁבֶת עֲלֵיהֶן כְּבָנוֹת.

ג אָמַר רַבִּי אֲבָא בְרַ רַב יִצְחָק, אָמַר רַב חֲסָדָא, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מִצּוֹר וְעַד קִרְטִיגְנִי – מְכִירִין אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת אַבְיָהֶם שֶׁבְשָׁמַיִם, וּמִצּוֹר כְּלָפִי מְעָרְב וּמִקְרְטִיגְנִי כְּלָפִי מְזַרְח – אֵין מְכִירִין אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶת אַבְיָהֶן שֶׁבְשָׁמַיִם. אֵיתִיבִיהּ רַב שִׁמִּי בְרַ חֲיִיא לְרַב: "מִמְזַרְח שֶׁמֶשׁ וְעַד מְבֹאוֹ גֹּל שָׁמַי בְּגוֹיִם וּבְכָל מְקוֹם מְקַטֵר מְגַשׁ לְשָׁמַי וּמְנַחָה טְהוֹרָה"! יֹאמֵר לִיה: שִׁמִּי, אַתָּה? דְּקָרוּ לִיה אֱלֹהָא דְאַלְהָא.

ד "בְּכָל מְקוֹם מְקַטֵר מְגַשׁ לְשָׁמַי", בְּכָל מְקוֹם סִלְקָא דְעָתָךְ? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: אֵלוּ תְלַמְדֵי חֻכְמַיִם הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּכָל מְקוֹם, מְעַלָּה אֲנִי עֲלֵיהֶן כְּאֵילוּ מְקַטְרִין וּמְגִישִׁין לְשָׁמַי. "וּמְנַחָה טְהוֹרָה" – זֶה הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּטְהוֹרָה, נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כֵּף לּוֹמֵד תּוֹרָה.

ה "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִנֵּה בְּרַכּוּ אֶת ה' כָּל עַבְדֵי ה' הָעוֹמְדִים בְּבֵית ה' בְּלֵילוֹת" – מַאי "בְּלֵילוֹת"? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלוּ תְלַמְדֵי חֻכְמַיִם הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּלֵילָה, מְעַלָּה עֲלֵיהֶן הַכְּתוּב כְּאֵילוּ עוֹסְקִים בְּעִבּוּדָה.

ו "לְעוֹלָם זֹאת עַל יִשְׂרָאֵל" – אָמַר רַב גִּידֵל, אָמַר רַב: זֶה מְזַבַּח בְּנוֹי, וּמִיכָאֵל

הדרום מערבי של הים התיכון, הריהם מכירין את ישראל ואת אביהם שבשמים. ואילו כל הגוים הדרים במרחב שמצור מערב, ומקרטגיני כלפי מזרח (ראה מפה) – אין מכירין את ישראל ולא את אביהן שבשמים. איתבייה [הקשה לו] רב חייא לרב: והלא נאמר "ממזרח שמש ועד מבוא גול שמי מוגש למי ומנחה טהורה" (מלאכי א, יא), הרי שמש ששם ה' ידוע בכל מקום ואף במערב לצור וממזרח לקרטיגני! אלא ליה [לו] רב בתמיהה: האם החכם הגדול שימי את [אתה] הוא זה השואל שאלה שכיוו? אין כוונת הכתוב לומר שכל אלה מכירים את ה' ועובדים לו, שהרי עובדים הם לאלילים, אלא דקרו ליה אלהא דאלהא [שהם קוראים לו]. לקדוש ברוך הוא, אלהי האלהים. עור נאמר בפסוק שהובא למעלה "ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי", ותוהים: וכי כפשוטו של מקרא שיהא מותר להקריב קרבנות בכל מקום סלקא דעתך [עולה על דעתך] לומר? אומר ר' שמואל בר נחמני, אומר ר' יונתן: אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל מקום, שמעלה אני עליהן כאילו בעיסקים זה הם מקטירין קרבן ומגישין לשמי. ועוד: מה שנאמר בכתוב הזה "ומנחה טהורה" – זה הלומד תורה בטהרה, כיצד? זה הנושא אשה ואחר כך לומד תורה, שאינו מוטרי מהרהורי עבירה.

ד וכדומה לדרשה שנאמרה למעלה בשבחם של תלמידי חכמים העוסקים בתורה שנחשבים הם כמקריבים קרבנות לפני ה', מביאים עור בענין זה. נאמר "שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות ומברכים את ה', וכי איוו עבודה יש בלילות בבית המקדש? אומר ר' יוחנן: אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה, שמעלה עליהן הכתוב כאילו באותה שעה הריהם עסוקים בעבודה בבית המקדש.

ו ועוד נדרש כיוצא בזה. נאמר בדברי שלמה לחירם מלך צור: "הנה אני בונה בית לשם ה' אלהי להקדיש לו להקטיר לפניו קטורת סמים ומערכת תמיד ועולות לבוקר ולערב לשבתות ולחודשים ולמועדי ה' אלהינו לעולם זאת על ישראל" (דברי הימים ב ב, ג). ודבריו שאמר שבמקדש שיבנה יוקרבו כל אלה לעולם צריכים הסבר, שהרי חרב המקדש ושוב אין קרבנות! אומר רב גידל, אומר רב: כיונת דברי שזה המזבח הריהו בנוי וקיים לעולם בשמים, אף שחרב בית המקדש בארץ, ומיכאל

עיונים
כדמתרגם רב יוסף דרך אסמכתא זו, על תרגומו של רב יוסף, רוח ביותר בתלמוד (יעיין "מסורת הש"ס"). ושאלו ראשונים מפני מה תולים תרגום זה ברב יוסף, שהרי תרגום של נביאים הוא של יונתן בן עוזיאלי? ויש שהסבירו כי מפני שהיה רב יוסף עיוור, ולא היה יכול לקרוא את דברי התורה שבכתב מן הכתב, ואף לא לאומרם בעל פה (דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה; גיטין ס"ב). ומשום כך היה נהוג לאומרם בלשון תרגום (ר"טב"א). אבל הוסי' הדברים בשמו.
אלו גלויות של בבל שדעתן מיושבת עליהן כבנים נחלקו המפרשים מהי הדעת המיושבת שיש לבני גלות בבל דווקא, ולא לבני שאר גלויות. יש שפירשו שהכוונה שאין עליהם על גלות קשה, ואין הם דואגים בדברים הטורדים דעתו של אדם בהיותו בגלות (ר"ש"י). ויש שפירשו שהכוונה לידעתם בתורה של בני בבל, שהיו בה תלמידי חכמים גדולים יותר מכל שאר גלויות ישראל (מהר"ש"א). ויש שכרכו את הדברים כאחד, שגלות בבל ביסודה היתה של תלמידי חכמים, של "החרש והמסגר" (מלכים ב כד, טז), וכפי שהסבירה הגמרא את כניוים: "שכין שפותחים לדבר בתורה, הכל נעשים כחרשים. וכיון שהם סוגרים (מסמכים) בהלכה, שוב אין פותחים אחריהם" (סנהדרין לח"א). ולכך אף לא ניתן עליהם על גלות, שכלל הוא: כל המקבל עליו על תורה – מעבירים ממנו על מלכות, אבות פיג מיה (ענין שמואל).
שימו את רש"י פירש את דברי רב לרב שימי בשני אופנים: האחד, שתמה רב על שאלתו זו של רב שימי, ולכך אמר "האם אתה הוא זה שימי, החכם הגדול, השואל כן?"; והשני, שרב לא היה זוקף את עינו כלפי מעלה, שהיה משפיל כל הזמן כלפי מטה, משום צניעות. ולכך לא ידע רב אל נכון מיהו השואל אותו שאלה זו, ועל כן שאל את השואל: האם אתה הוא רב שימי השואל כן.
דקרו ליה אלהא דאלהא רבינו גרשום פירש שאמנם אצל כל בני העמים ממזרח וממערב שמו של הקדוש ברוך הוא גדול, ולענין זה שהריהו נקרא בפיהם "אלהי האלהים", ואולם אין זה אלא בלשונם ובפיהם, אך אין הם מכירים את ישראל ואת אביהם שבשמים – שאין הם יראים מלפניו. ויש שאמרו שהכוונה היא, שאף שגדול שמו של הקדוש ברוך הוא אצל אלה, ולכך הריהם קוראים אותו "אלהי האלהים", ואולם בכך הריהם מכריזים שעוב' ה' את הארץ, וחילק מכוונותיו לאלהים הנתונים תחתיו. והרי זו עבודה זרה, וכדרך שתיאר הרמב"ם (הלכות

תוספות
הלומד תורה בטהרה נושא אשה ואחר כך לומד תורה – בפרק קמא דקידושין (כ"ט, ב), איכא למאן דאמר איכא, ואמרין: לא פליגי, הא – לך, והא – להו.
ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן – מדרשות חלוקין. יש מי שאומר: נשמותיהן של צדיקים, ויש מי שאומר: כבשים של אש, והיינו דאמרין בשמונה עשרה ביעבודה"י:

ונשבעות לה' צבאות עיר ההרס יאמר לאחת. ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה לה' (ישעיהו יט, יח – יט) – שנדרו בני מלכים אלה לעבוד את ה' (ונשבעות לה' צבאות), ולא אלהים אחרים. הלכו בני מלכים אלה לאלכסנדריה של מצרים, ובנו שם מזבח, והעלו עליו לשם שמים – שכן נאמר: "ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים".

א עֵיר הֶהָרֵס יֹאמֵר לְאַחַת". מַאי "עֵיר הֶהָרֵס יֹאמֵר לְאַחַת"? – כְּדָמְתָרְגָם רַב יוֹסֵף: קִרְתָּא דְבֵית שֶׁמֶשׁ דְּעֵתִיד לְמִיחָרְב, אֵיתְאָמַר דְּהִיא חֲדָא מְנַהוֹן. וּמַמְאִי דְ"עֵיר הֶהָרֵס" לִישְׁנָא דְשִׁמְשָׁא הִיא? – דְכָתִיב: "הָאוֹמֵר לְחָרֵס וְלֹא יִזְרַח".

ב "הִבְיָאִי בְנֵי מִרְחוֹק וּבְנוֹתֵי מִקְצֵה הָאָרֶץ", "הִבְיָאִי בְנֵי מִרְחוֹק" – אָמַר רַב הוֹנָא: אֵלוּ גְלִיּוֹת שֶׁל בָּבֶל, שֶׁדְּעָתָן מְיוֹשְׁבֶת עֲלֵיהֶן כְּבָנִים. "וּבְנוֹתֵי מִקְצֵה הָאָרֶץ" – אֵלוּ גְלִיּוֹת שֶׁל שְׂאֵר אַרְצוֹת, שְׁאִין דְּעָתָן מְיוֹשְׁבֶת עֲלֵיהֶן כְּבָנוֹת.

ג אָמַר רַבִּי אֲבָא בְרַ רַב יִצְחָק, אָמַר רַב חֲסָדָא, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מִצּוֹר וְעַד קִרְטִיגְנִי – מְכִירִין אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת אַבְיָהֶם שֶׁבְשָׁמַיִם, וּמִצּוֹר כְּלָפִי מְעָרְב וּמִקְרְטִיגְנִי כְּלָפִי מְזַרְח – אֵין מְכִירִין אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶת אַבְיָהֶן שֶׁבְשָׁמַיִם. אֵיתִיבִיהּ רַב שִׁמִּי בְרַ חֲיִיא לְרַב: "מִמְזַרְח שֶׁמֶשׁ וְעַד מְבֹאוֹ גֹּל שָׁמַי בְּגוֹיִם וּבְכָל מְקוֹם מְקַטֵר מְגַשׁ לְשָׁמַי וּמְנַחָה טְהוֹרָה"! יֹאמֵר לִיה: שִׁמִּי, אַתָּה? דְּקָרוּ לִיה אֱלֹהָא דְאַלְהָא.

ד "בְּכָל מְקוֹם מְקַטֵר מְגַשׁ לְשָׁמַי", בְּכָל מְקוֹם סִלְקָא דְעָתָךְ? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: אֵלוּ תְלַמְדֵי חֻכְמַיִם הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּכָל מְקוֹם, מְעַלָּה אֲנִי עֲלֵיהֶן כְּאֵילוּ מְקַטְרִין וּמְגִישִׁין לְשָׁמַי. "וּמְנַחָה טְהוֹרָה" – זֶה הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּטְהוֹרָה, נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כֵּף לּוֹמֵד תּוֹרָה.

ה "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִנֵּה בְּרַכּוּ אֶת ה' כָּל עַבְדֵי ה' הָעוֹמְדִים בְּבֵית ה' בְּלֵילוֹת" – מַאי "בְּלֵילוֹת"? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלוּ תְלַמְדֵי חֻכְמַיִם הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּלֵילָה, מְעַלָּה עֲלֵיהֶן הַכְּתוּב כְּאֵילוּ עוֹסְקִים בְּעִבּוּדָה.

ו "לְעוֹלָם זֹאת עַל יִשְׂרָאֵל" – אָמַר רַב גִּידֵל, אָמַר רַב: זֶה מְזַבַּח בְּנוֹי, וּמִיכָאֵל

הדרום מערבי של הים התיכון, הריהם מכירין את ישראל ואת אביהם שבשמים. ואילו כל הגוים הדרים במרחב שמצור מערב, ומקרטגיני כלפי מזרח (ראה מפה) – אין מכירין את ישראל ולא את אביהן שבשמים. איתבייה [הקשה לו] רב חייא לרב: והלא נאמר "ממזרח שמש ועד מבוא גול שמי מוגש למי ומנחה טהורה" (מלאכי א, יא), הרי שמש ששם ה' ידוע בכל מקום ואף במערב לצור וממזרח לקרטיגני! אלא ליה [לו] רב בתמיהה: האם החכם הגדול שימי את [אתה] הוא זה השואל שאלה שכיוו? אין כוונת הכתוב לומר שכל אלה מכירים את ה' ועובדים לו, שהרי עובדים הם לאלילים, אלא דקרו ליה אלהא דאלהא [שהם קוראים לו]. לקדוש ברוך הוא, אלהי האלהים. עור נאמר בפסוק שהובא למעלה "ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי", ותוהים: וכי כפשוטו של מקרא שיהא מותר להקריב

